

*Personalija * Personalia * Į ađñî í àèèÿ*

Lietuvos MA nariui ekspertui, profesoriui Eugenijui Ušpurui – 50

Jubilatas prof. Eugenijus Ušpuras labai daug nuveikė ðiluminės fizikos, branduolinės energetikos, ypaè jos saugos ir apskritai Lietuvos energijos problemø sprendimo srityse. Èia jis skyrė ir tebeskiria nepaprastai daug jėgø ir kryptingos veiklos àvairiausiems aspektams.

Eugenijus Ušpuras gimė 1955 m. liepos 24 d. Irkutsko srityje, kur 1948 m. buvo iðtremti seneliai ir tėvas – Joniðkio kraðto ūkininkai. Ið tremties grąþas 1963 m. mokėsi N. Akmenės I vidurinėje mokykloje, kurià baigė 1972 m. pradėjo studijuoti matematikà Vilniaus valstybinio universiteto Matematikos–mechanikos fakultete. Baigė studijas 1977 m., pasiryšęs mokslo tiriamajam darbui, pradėjo dirbti Lietuvos MA Fizikiniø–techniniø energetikos problemø instituto (dabar Lietuvos energetikos institutas) Branduoliniø árenginiø ðilumos mainø laboratorijoje. Èia triūsė inþinieriaus, staþuotojo tyrėjo, jaunesniojo mokslinio bendradarbio pareigose, atliko pirmuosius ðilumos mainø procesø tyrimus taikant matematinius metodus. 1982–1985 m., vadovaujant prof. J. Vilemui, studijavo FTEPI aspirantūroje. 1986 m. apgynė technikos kandidato (daktaro) disertacijà „Skaitinis termogravitaciniø jėgø átakos ðilumos atidavimui ir turbulentinio perneðimo charakteristikoms modeliavimas vertikaliuose apvaliuose vamzdþiuose ir þiediniuose kanaluose“. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybæ ir apie 1990 m. iðkilus branduolinės energetikos aktualumui bei jos tolimesnio vystymosi tendencijoms Lietuvoje, E. Ušpuras ėmėsi ðios labai svarbios problemos analizės ir sprendimo. LEI 1992 m. ásteigus Ignalinos AE mokslinės saugos analizės grupæ, kuriai ið pradþiø vadovavo prof. K. Almenas, o nuo 1994 m. dr. E. Ušpuras, buvo paskirtas jos vadovu.

Remiantis sukaupia patirtimi ðilumos mainø bei hidrodinamikos srityse, greitai buvo suvokti RBMK-1500 reaktoriuose vykstà fizikiniai procesai ir jø analizei sėkmingai pritaikyti pripaþinti pasaulyje skaièiavimo programø paketai. Grupės mokslininkai tapo pajėgiais Lietuvos Vyriausybės moksliniai konsultantai. Nuo 1999 m. E. Ušpuras Branduoliniø árenginiø saugos laboratorijos vedėjas.

Dirbdamas ðà labai atsakingà darbà, 1998 m. apgynė habil. daktaro disertacijà „Perneðimo procesø, vykstanèiø RBMK-1500 energetiniuose árenginiuose, modeliavimas“. 2000 m. iðrinktas LEI Tarybos pirmininku ir jai vadovavo iki 2004 m., kai tapo Lietuvos energetikos instituto direktoriumi. 2001 m. iðrinktas Lietuvos MA nariu ekspertu, 2002 m. jam buvo suteiktas mokslinis profesoriaus vardas. Dirba aktyvø pedagoginá darbà – Kauno technologijos universitete skaito paskaitø kursus „Dvifaziniø srautø termodinamika“ ir „Avariniø pereinamøjø termohidrodinaminiø procesø modeliavimas“, o Pizos universitete (Italija) „Atominės elektrinės (AE) su RBMK reaktoriais saugos ir fizikos analizė“.

Jis daugelio tarptautiniø ir Lietuvos branduolinės energetikos ir jos saugos organizacijø narys: tai Europos branduolinė asociacija, ES INTAS programos mokslinė taryba, Europos branduolinės energijos bendrija EUROATOM, Lietuvos branduolinės saugos konsultacinis komitetas, Lietuvos branduolinės energetikos asociacija, VATESI ir kt.

Prof. E. Ušpurui vadovaujant Lietuvos mokslininkams, drauge su Vakarø ðalio ekspertais, antrajame Ignalinos AE bloke buvo ádiegta labai svarbi antroji nepriklausoma stabdymo sistema ir pagrąstas ðios sistemos atitikimas tarptautiniams branduolinės energetikos standartams. Èia buvo aprėpti reaktyvumo po-

kyėiai reaktoriuje, vandens praradimo valdymo strypø auđinimo kontūre, avarijos dėl árangos gedimo, dėl kuro kanalø trūkio reaktoriaus erdvėje ir kt. klausimai. Buvo atliktas didžiulis darbas „Ignalinos AE garo paskirstymo kolektoriaus ir jo sujungimo su vertikaliais koridoriais stiprumo ávertinimas“, kuriame buvo atlikta garo paskirstymo kolektoriø termohidraulinė analizė maksimalios projektinės analizės atveju, bei trūkus kuro kanalui. Darbas buvo vykdomas bendradarbiaujant su ĥmiąja JAV Argono nacionaline laboratorija. Nutraukus Ignalinos AE I bloko eksploataciją, LEI sudarė su Rusijos Federacija konsorciumą, kurio tikslas papildomai panaudoti – iđdeginti II bloke tinkamas eksploatacijai branduolinio kuro rinkles. Ėio projekto darbams vadovauja prof. E. Uđpuras. Ėia atlikti stipruminiai ðiluminiai, radiacinės ir branduolinės saugos skaiėiavimai normalios eksploatacijos bei avarijø atvejais, pagrąstas árangos patikimumas. Darbą „Ignalinos AE pastatø ir komponentø analizė veikiant iđorinėms apkrovoms“ remia ir JAV Energetikos departamentas. Ėia atlikta tikimybinė AE tipinio pastato suirimo analizė, ávykus lėktuvo avarijai. Bendradarbiaujant su D. Britanija vykdomas projektas „Ignalinos AE neprojektiniø avarijø valdymo instrukcijø parengimas“, gi pagal PHARE projektą vykdomas darbas „Lietuvos TPO galimybiø stiprinimas aktyviosios zonos vientisumo, valdymo sistemos modernizacija ir árangos senėjimo valdymo klausimais“.

Daug energijos ir rypto prof. E. Uđpuras skiria kitoms branduolinės energetikos saugos, naujausio branduoliniø reaktoriø technologijoms, pagaliau ir branduolinės sintezės problemoms.

Jubiliatas yra keturiø knygø ir monografijø autorius ir bendraautoris. Tai: „Ignalina RBMK-1500. A Source Book“, „Thermohidromechanika“, „Handbook about the Ignalina NPP for Emergency Preparedness Organization around the Baltic Sea“, „Аварийные процессы на АЭС с РБМК-1500“. Paskelbė apie 210 moksliniø publikacijø ðiluminės fizikos, branduolinės energetikos ir jos saugos klausimais ávairiuose Lietuvos ir tarptautiniuose leidiniuose. Skaitė paskaitas, praneđimus daugelio pasaulio ðaliø universitetuose ir kt. institucijose, svarbiausiose tarptautinėse ir Lietuvos konferencijose, simpoziumuose, kongresuose ir kt.

Yra dviejø iđradimø-patentø „Kanalinio urano-grafito branduolinio reaktoriaus eksploatacijos būdas“ autorius.

Prof. E. Uđpuras daug dėmesio skiria ir mokslo laimėjimø populiarinimui – tai jo paskaitos bei straipsniai. Ėioje srityje pirmuosius ĥingsnius ĥengė „Ėinijos“ draugijoje.

Prof. E. Uđpuras yra aktyvus filatelijos entuziastas: jis Lietuvos filatelistø sąjungos ir Kauno skyriaus pirmininkas, uđ kolekcijas ávairiose parodose (Danijoje, Olandijoje, Vokietijoje, Lietuvoje ir kt.) pelnė medaliø ir apdovanojimø.

Gausus bendradarbiø būrys, visas LEI kolektyvas, ĥurnalo „Energetika“ redakcinė kolegija nuođirdžiausiai sveikina prof. Eugenijø Uđpurą linkėdami, kad ir toliau nuolat lydėtø neišsenkantis ryptas, tvirta sveikata, visokeriopa sėkmė, jaunatviđka energija!

*Dr. Vytautas Ėiugėda,
dr. Raimondas Pabarėius*